

KIZILÖZ/Türkiye Davası
(32962/96)

Strazburg

25 Eylül 2001

USULİ İŞLEMLER

1. Davanın nedeni, bir Türk vatandaşı olan Halil Kızılöz ("başvuran"), 23 Haziran 1996 tarihinde, İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") eski 25.maddesi uyarınca, Türkiye aleyhine Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na ("Komisyon") yaptığı başvurudur (başvuru no. 32962/96).

2. Başvuran kendisini temsil etmesi için bir temsilci tayin etmemiştir. Bu davaya yönelik olarak Türk Hükümeti bir Ajan tayin etmemiştir.

3. Başvuran, kendisine karşı yürütülen ceza yargılamasının "makul sürede" sonuçlanmadığını ve tarafsız ve bağımsız olmayan Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi tarafından yargılandığı için adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Ayrıca, kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve mahiyeti hakkında derhal bilgilendirilmediği ve savunmasını hazırlaması için kendisine yeterli süre tanınmadığı için Sözleşme'nin 6/3 hükmünün ihlal edildiğini öne sürmüştür.

4. Başvuru, 1 Kasım 1998 tarihinde, Sözleşme'nin 11 No'lu Protokolü yürürlüğe girdiğinde, anılan Protokol'ün 5. maddesinin 2. fıkrası uyarınca Mahkeme'ye gönderilmiştir.

5. Başvuru, Mahkeme'nin Birinci Kısımına verilmiş (İçtüzük, 52. madde, 1.fıkra) ve bu bölüm içinde davayı inceleyecek olan daire (Sözleşme'nin 27§1 Maddesi), İçtüzüğün 26§1 maddesine uygun olarak teşekkül etmiştir. Mahkeme'de Türkiye'yi temsil eden Sn. Yargıç Rıza Türmen davadan çekilmiştir (İçtüzük 28.madde). Bunun üzerine Hükümet Sn. Feyyaz Gölcüklü'yü Sn. Rıza Türmen'in yerine *ad hoc* yargıç olarak atamıştır (Sözleşme'nin 27§2 ve İçtüzüğün 29§1

maddeleri).

6. 11 Ocak 2000 tarihli bir kararla, Daire, başvuranın tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından makul bir süre içinde adil yargılanma hakkı ve kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve mahiyetinin derhal kendisine bildirilmemesi ve savunmasını hazırlaması için kendisine yeterli süre tanınmamasıyla ilgili şikayetlerini kabuledilebilir bulmuş, şikayetlerin geri kalanını ise kabuledilemez ilan etmiştir.

7. Gerek başvuran gerekse Hükümet, esaslara ilişkin olarak görüşlerini bildirmişlerdir (İçtüzük 59/1).

OLAYLAR

I.DAVAYA ESAS TEŞKİL EDEN OLAYLAR

A. A. Başvuranın yakalanması ve tutuklanması

* Dışişleri Bakanlığı Çok Taraflı Siyasî İşler Genel Müdürlüğü tarafından Türkçe'ye çevrilmiş olup, gayriresmî tercümedir.

8. 1 Aralık 1980 tarihinde, Ankara Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı polis memurları, Başvuracı, sahte kimlik kartı ve silahlarla birlikte yakalamışlardır. Başvuracının Yasadışı Dev-Yol örgütüne üye olduğundan şüphelenilmiş ve gözaltına alınmıştır.

9. 8 Ocak 1981 tarihinde başvuran polis tarafından sorgulanmıştır. Sorgu esnasında başvuran, Dev-Yol'a üye olduğunu ve bu örgütün yasadışı faaliyetlerine katıldığını kabul etmiştir.

10. 23 Mart 1981 tarihinde başvuran Askeri Savcı'nın huzuruna çıkarılmış ve bu rada Dev-Yol üyesi olduğuna ilişkin iddiaları reddetmiştir. Fakat, başvuran üzerinde yapılan arama sonucu çıkan silah ve mermilerin kendisine ait olduğunu kabul etmiştir.

11. 15 Kasım 1981 tarihinde Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi başvuranın tutukluluk halinin devamına karar vermiştir.

B. Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi'ndeki Yargılama

12. 26 Şubat 1982 tarihinde, Askeri Savcı, başvuran ve diğer 722 davalı hakkındaki iddianamesini Sıkıyönetim Mahkemesi'ne sunmuştur. Savcı, başvurunu, amacı Türk anayasal düzenini yıkarak yerine Marksist-Leninist bir rejim kurmak olan yasadışı silahlı örgüt Dev-Yol'a üye olmakla suçlamıştır. Başvuran, örgüt üyelerine yardım ve yataklık etmek, sahte kimlik kartı kullanmak ve yapmak, yönetimindeki militanlara emir vermek ve yasa dışı gösterilere katılmak gibi suçlarla da itham edilmiştir. Savcılık, Türk Ceza Kanunu'nun 168/1 ve 1402 sayılı Kanun'un 17. maddesi uyarınca başvuranın cezalandırılmasını talep etmiştir.

13. 24 Nisan 1985 tarihinde başvuran şartlı tahliye edilmiştir.

14. 19 Temmuz 1989 tarihinde, iki sivil bir askeri yargıçla bir subaydan oluşan Sıkıyönetim Mahkemesi, başvurunu suçlu bulmuştur. Mahkeme başvuranı TCK'nun 168/1 ve 1402 sayılı Kanun'un 17. maddesi uyarınca 13 yıl 4 ay hapis cezasına çarptırılmış, ayrıca amme hizmetlerinden müebbeden yasaklanmasına ve adli vesayet altına alınmasına hükmetmiştir.

C. Temyiz İşlemleri

15. Başvuran, kararı Askeri Yargıtay'da temyiz etmiştir.

16. Sıkıyönetim mahkemelerini ilga eden 27 Aralık 1993 tarihli Kanunun

yürürlüğe girmesinin ardından, davaya bakma yetkisi Yargıtay'a geçmiş ve dosya da Yargıtay'a gönderilmiştir.

17. 27 Aralık 1995 tarihinde, Yargıtay kararı gözden geçirmiş ve başvuranın cezasını 10 yıla düşürmüştür.

II. İLGİLİ İÇ HUKUK VE UYGULAMA

A. Ceza Hukuku

18. Türk Ceza Kanunu'nun 168/1 hükmü aşağıdaki gibidir:

"Her kim, ... maddelerde yazılı cürümleri işlemek için silahlı cemiyet ve çete teşkil eder yahut böyle bir cemiyet ve çetede amirliği ve kumandayı ve hususi bir vazifeyi haiz olursa onbeş seneden aşağı olmamak üzere ağır hapis cezasına mahkûm olur.

Cemiyet ve çetenin sair efradı on yıldan onbeş yıla kadar ağır hapisle cezalandırılır."

B. Sıkıyönetim Mahkemeleri

19. Yargı organlarının tabi oldukları hükümler aşağıdaki gibidir:

1. Anayasa

Madde 138 / 1 ve 2

"Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hakimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz. "

Madde 139 / 1

"Hakimler... azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasada gösterilen yařtan önce emekliye ayrılamaz"

Madde 145

"Askeri mahkemeler.... asker kiřilerin aleyhine veya askeri mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak iřledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler.

Askeri mahkemelerin savaş veya sıkıyönetim hallerinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; Kuruluşları ve gerektiğinde bu mahkemelerde adli yargı hakim ve savcılarının görevlendirilmeleri kanunla düzenlenir.

Askeri hakimlerin özlük işleri, görevli buldukları komutanlık ile ilişkileri, mahkemelerin bağımsızlığı, hakimlik teminatı, askerlik hizmetinin gereklerine göre kanunla düzenlenir."

2. Sıkıyönetim Kanunu (13 Mayıs 1971 tarih ve 1402 sayılı Kanun)

Madde 11 / 1

"Milli Savunma Bakanlığınca lüzum görülen yerlerde yeteri

kadar askeri mahkeme kurulur..."

Madde 11 / 4

"Bu mahkemelere atanacak adli müşavir, askeri hakim ve askeri savcılar Genelkurmay Başkanlığı Personel Başkanı, Adli Müşaviri ile atanacakların mensup olduğu kuvvet komutanlığının Personel Başkanı ile Adli Müşaviri ve Milli Savunma Bakanlığı Askeri Adalet İşleri Başkanından oluşan kurul tarafından tesbit edilecek adaylar arasından Genelkurmay Başkanının görüşü alınarak usulüne göre atanır."

Madde 11 / 6

"Sıkıyönetim Askeri Mahkemelerine yeteri kadar subay üye Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine askeri hakim subayların tayini usulüne göre atanır."

3. Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu (26 Ekim 1963 Tarih ve 353 Sayılı Kanun)

Madde 4

"Askeri mahkemelerin, subay üyeleri ile yedekleri, nezdinde askeri mahkeme kurulan komutan veya askeri kurum amiri tarafından her yılın Aralık ayında o mahkemenin yetkisine giren birlik ve kurum mensupları arasından bir yıl süre ile değiştirilmemek üzere seçilir."

4. Askeri Hakimler Kanunu (26 Ekim 1963 tarih ve 357 sayılı Kanun)

Madde 12

"Askeri hakim subayların rütbe terfii, rütbe kısımlılığı, kademe ilerlemesi yapmalarını temin edecek yeterlilikleri sicil ile saptanır."

A) Sicil belgeleri; general-amiral sicil belgesi, Subay (asteğmen-albay) sicil belgesi ve mesleki sicil belgesi olmak üzere üç çeşittir.

...

B) Subay sicil belgesini düzenlemeye ve sicil vermeye yetkili idari sicil üstleri:

Birinci sicil üstü: Sicili düzenlenecek askeri hakim subayın kuruluş bağlantısına göre nezdinde askeri mahkeme kurulan komutan veya askeri kurum amiri.

İkinci sicil üstü: Kuruluş bağlantısına göre birinci sicil üstünün bir üst görev yerinde bulunan komutan veya amir durumundaki.

Üçüncü sicil üstü: Kuruluş bağlantısına göre ikinci sicil üstünün bir üst görev yerinde bulunan komutan veya amir durumundaki subay.

Madde 29

"Askeri Hakim subaylar hakkında Milli Savunma Bakanı tarafından, savunmaları aldırılarak, aşağıda açıklanan disiplin cezaları verilebilir:

-Yazılı uyarı...;

-Kınama..."

HUKUK

I. SÖZLEŞMENİN 6/1 MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

20. Başvuran, kendisine, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından makul bir süre içinde adil yargılanma hakkı tanınmadığı için Sözleşme'nin 6/1 hükmünün ihlal edildiğini öne sürmektedir. Anılan hüküm aşağıdaki gibidir:

"Herkes, ... cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, ...bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde...görülmesini istemek hakkına sahiptir."

A. Mahkeme'nin *ratione temporis* yetkisi

21. Mahkeme, Sözleşme'ye Ek 11 No'lu Protokolün yürürlüğe girmesi karşısında bu başvuru bakımından *ratione temporis* yetkisiyle ilgili bir sorun ortaya çıktığını gözlemlemektedir.

22. Mahkeme, bu bağlamda, 1 Kasım 1998 tarihinde, 11 No'lu Protokol'ün yürürlüğe girmesiyle, bu dava gibi Komisyon önünde görülmekte olan ama henüz kabuledilebilir bulunmamış olan davaların anılan Protokol'deki hükümler uyarınca Mahkeme'nin incelemesine tabi olduğu hususuna dikkat çeker. Protokol'ün 5/2 maddesinin geçici bir düzenlemenin parçası olarak, davaların eski Komisyon tarafından incelenmesini sağlama amacı gözönünde bulundurulduğunda, Mahkeme'nin *ratione temporis* yetkisi davalı Devlet'in bireysel başvuru hakkını tanıdığı tarihe göre belirlenecektir

23. Dolayısıyla, eski Mahkeme'yi, 25 Mart 1996 tarihli Mitap ve Müftüoğlu-Türkiye kararında (RD, 1996-II, s.410-411, §§ 26-28) *ratione temporis* yetkisinin, davalı Devlet'in Mahkeme'nin yetkisini kabul ettiği 22 Ocak 1990'dan itibaren başladığı sonucuna götüren mülahazalar, mahkemenin yetkisini, bu tarihten itibaren meydana gelen olay ve olgularla sınırlandırmak amacıyla öne sürülemez (bkz. Cankoçak-Türkiye, başvuru no. 25182/94 ve 26956/95, § 26 AİHM 2001-...).

Mahkeme bu saptamanın tartışmalı olmadığına dikkat çeker.

B. Şikayetlerin Esasları

1. Yargılamanın Uzunluğu

(a) Dikkate alınacak dönem

24. Mahkeme, yargılamanın, başvuranın yakalandığı 1 Aralık 1980 tarihinde başlayıp, Yargıtay'ın, başvuranın mahkumiyetini onayladığı 27 Aralık 1995 tarihinde de bittiğine dikkat çeker. Dolayısıyla, başvuranın yargılaması yaklaşık 15 yıl sürmüştür.

Bununla birlikte Mahkeme, Türkiye'nin bireysel başvuru hakkını tanıdığına ilişkin bildirimde bulunduğu 28 Haziran 1987 tarihinden beri geçen sekiz yıl onbir aylık dönemi inceleyebilmektedir (bkz. Üstte 22. paragraf). Yine de Mahkeme, üstte anılan bildirim yapıldığı sırada yargılamanın ne durumda olduğunu dikkate almak zorundadır. Söz konusu tarihte, yargılama altı yıl bir aydır sürmekteydi.

(b) Yargılama süresinin makullüğü

25. İddia konusu sürenin makullüğü, dava koşullarının ışığında ve Mahkeme içtihatlarıyla oluşturulan özellikle de davanın karmaşıklığı, başvuranın ve yetkili mercilerin davranışları gibi kriterler göz önünde bulundurularak değerlendirilmelidir (bkz. üstte anılan Mitap ve Okçuoğlu kararı, s.411, § 32).

26. Hükümet, davanın karmaşıklığını ve başvurana yöneltilen suçlamaların niteliğini vurgulamıştır. Yine Hükümet, başvurana yirmiden fazla suçla ilgili suçlama yöneltildiğine ve cinayet ve bombalama suçlarından mahkum olduğuna dikkat çekmiştir. Mahkeme, başvuranın da aralarında bulunduğu 723 davalının yargılandığı davayı incelemek zorundadır. Yetkililer, başvuranında mensubu olduğu terörist şebekenin kapsamını ve eylemlerini belirleyebilmek için zamana ihtiyaç duymuşlardır. Sıkıyönetim Mahkemesi, hızlandırıcı bir usul izlemiş ve yargılamayı hızlandırmak için gerekli her türlü çabayı göstermiştir. Haftada üç kere olmak üzere beş yüzden fazla duruşma yapmıştır. Savcı, iddianamesini hazırlayabilmek için ikibin sayfadan fazla tutan savunmaları incelemek zorunda kalmıştır. Dava dosyası yaklaşık bin klasörden fazla olup, sadece kararın özeti 248 sayfa kadar tutmuştur.

Kısaca, Hükümet, bu etkenlerin yargılamanın uzunluğunu açıkladığını ve yargısal makamlara ihmal ya da gecikmenin isnat edilemeyeceğini iddia etmiştir.

27. Başvuran cevaben beş yıl tutuklu kaldığını ve mahkemelerin davasıyla ilgili kesin bir karara varamadıklarını belirtmiştir. Bu bağlamda başvuran, gecikmenin sorumluluğunun hükümete isnat edilebileceğine işaret etmiştir. Başvuran

Sıkıyönetim Mahkemesinin nihai kararından beş yıl sonra yargılama yetkisinin Yargıtay'a geçtiğine ve Yargıtay'ın da kesin karar vermesinin bir yıl aldığına dikkat çekmektedir. Dolayısıyla başvuran, yargılamada altı yıl gibi önemli bir gecikmenin meydana geldiğini belirtmiştir. Ayrıca, başvuranın görüşüne göre, davanın karmaşıklığı ve davalıların sayısının fazlalığı 15 yıl kadar süren bir yargılamayı mazur gösteremez. Bu bağlamda başvuran, Devlet'in davaya bakmak üzere yeteri kadar hakim atamak zorunda olduğunu idda etmiştir.

28. Mahkeme, davalıların sayılarının çokluğu, suçlamaların ciddiliği ve mahkemenin büyük çaplı bir davaya bakarken karşılaştığı zorluklar nedeniyle sözkonusu davanın karmaşık bir dava olduğuna ilişkin hükümet görüşüne katılmaktadır. Fakat, dava mevcut sorunların karmaşıklığı bakımından açıklanamayacağı için Mahkeme, davayı başvuranın ve ulusal mercilerin davranışları çerçevesinde inceleyecektir (bkz. Üstte 25. paragraf).

29. Bu bağlamda, davalı Hükümet'in yargılamanın herhangi bir aşamasında başvuranın davranışlarıyla ilgili bir eleştiride bulunmadığına dikkat çekilmelidir. Mahkeme, yargılamanın uzunluğunun sadece, yerel mahkemelerin davayı yeterince özenli incelememesiyle açıklanabileceğini tekrarlar (bkz. Cankoçak kararı, §32).

30. Bu bağlamda Mahkeme, Sıkıyönetim Mahkemesi'nin yaklaşık 8 yıl 4 aylık bir sürede karar verebildiğini gözlemlemektedir. Askeri Yargıtay'ın temyiz incelemesi de 4 yıldan fazla sürmüştür. Ayrıca, Yargıtay davanın kendisine geçmesinden yaklaşık 2 yıl sonra, 27 Aralık 1995 tarihinde karar vermiştir. Mahkeme, nihai kararın verilmesinin, davanın karmaşıklığı nedeniyle geciktiğine ilişkin Hükümet iddiasını tartışmamaktadır. Ayrıca Mahkeme, dava yetkisinin askeri mahkemelerden sivil mahkemelere geçmesiyle sonuçlanan yasal değişikliklerin de geciktirici etkenler olarak davanın uzamasına katkıda bulunduğunu gözlemlemektedir.

31. Bununla birlikte Mahkeme, müteaddit defalar vurguladığı gibi, Sözleşme'nin 6/1 maddesinin, Sözleşmeci Devletler'e yargısal düzenlerini, davaları makul bir sürede görme yükümü de dahil olmak üzere, kendi mahkemelerinin yükümlülüklerini yerine getirebilecekleri bir şekilde düzenleme görevi verdiğini tekrarlar (*Pelissier and Sassi-Fransa* [GC], s.301, §74, no. 25444/94, ECHR 1999-II). Dolayısıyla, başvurana karşı yürütülen cezai kovuşturmanın uzamasının sorumluluğu ulusal makamlara atfedilmelidir. Bu nedenle Mahkeme, ceza yargılamasının uzun sürmesinin "makul süre" yükümlülüğünün yerine getirilmemesine yol açtığı sonucuna varmıştır.

32. Dolayısıyla, Sözleşme'nin 6/1 maddesi ihlal edilmiştir.

2. Sıkıyönetim Mahkemesinin bağımsızlığı ve tarafsızlığı

(a) Tarafların İddiaları

(i) Başvuran

33. Başvurana göre, kendisini yargılayan Sıkıyönetim Mahkemesi, Sözleşme'nin 6/1 maddesi anlamında "bağımsız ve tarafsız bir mahkeme" olarak görülemez çünkü anılan mahkemede bulunan beş üyeden ikisi askeri yargıç biri de subaydır. Askeri yargıçlar ordunun hizmetindeki subaylar olup, idareden emir almaktadırlar. Bu üyeler ordu disiplinine tabidir ve kendileri hakkında sicil raporları düzenlenmektedir. Hukuk eğitimi almamış olan subay üye ise sıkıyönetim komutanına karşı sorumludur.

(ii) Hükümet

34. Hükümet, sözkonusu dönemde sıkıyönetim mahkemelerinde iki askeri yargıcın yanısıra, yargısal bağımsızlıkları ve dokunulmazlıkları Anayasal güvence altında bulunan iki de sivil yargıcın bulunduğunu öne sürmüştür. Subay üyenin tek görevi ise duruşmanın düzenini sağlamak olup hiçbir yargısal yetkisi bulunmamaktadır. Hükümet'e göre, Sıkıyönetim Mahkemeleri'ndeki askeri yargıçların atama ve sicil usulü ve yargısal görevlerini ifa ederken sahip oldukları güvenceler Mahkeme'nin konuyla ilgili içtihatlarıyla tespit edilmiş kriterlere tamamıyla uymaktadır. Dolayısıyla Hükümet, Mahkemedен, başvuranın "bağımsız ve tarafsız bir mahkeme" tarafından adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği sonucuna varmasını talep etmiştir.

(b) Mahkemenin değerlendirmesi

35. Mahkeme, 8 Aralık 1994 tarihli Mitap ve Müftüoğlu-Türkiye kararında, Komisyon'un, işbu davada Hükümet tarafından dile getirilen iddialara benzer iddiaları ele almak zorunda kaldığına dikkat çeker. Sözleşme'nin 31. maddesi

uyarınca hazırladığı raporda, Komisyon, Sıkıyönetim Mahkemeleri'nin yapısını ve işleyişini düzenleyen yasal kuralların bu mahkemelerin bağımsızlıklarıyla özellikle de askeri yargıç üyelerinin atanma ve sicil usulleri konusunda çok sayıda sorun ortaya çıkardığına dikkat çekmiştir. Komisyon, sözkonusu mahkemelerde bulunan subay üyenin hiyerarşik olarak sıkıyönetim ve/veya kolordu komutanına bağlı olması nedeniyle askeri makamlardan bağımsız olmadığını gözlemlemiştir. Bu nedenle Komisyon, başvuranın Sıkıyönetim Mahkemesi'nin bağımsızlığı ve tarafsızlığıyla ilgili olarak dile getirdiği endişelerin nesnel bir biçimde haklı olduğunu ve Sözleşme'nin 6/1 hükmünün ihlal edildiğini ifade etmiştir.

36. Bu bağlamda, *ratione temporis* yetkisi dışında kaldığı için eski Mahkeme'nin başvuranın Sıkıyönetim Mahkemeleri'nin bağımsızlık ve tarafsızlığıyla ilgili şikayetlerini inceleyemediğini belirtmek gerekir (bkz. Üstte anılan Mitap ve Müftüoğlu kararı, s. 410, § 27). Fakat, Mahkeme'nin *ratione temporis* yetkisiyle ilgili olarak üstte varılan sonuç göz önünde tutularak (bkz. Üstteki 23. paragraf), bu sorun artık Mahkeme tarafından incelenmelidir.

37. Mahkeme, Sözleşme'nin 6/1 maddesi bakımından bir mahkemenin "bağımsız" olup olmadığı incelenirken, üyelerinin atanma biçimi ve görev süreleri, dıştan gelecek baskılara karşı mevcut güvencelerin olup olmadığı ve bir bağımsızlık görüntüsü verip vermediğine bakılması gerektiğini tekrarlar (bkz. 25 Şubat 1997 tarihli Findlay-İngiltere Kararı, Raporlar 1997-I, s.281, § 73).

38. Mahkeme, Sözleşme'nin 6/1 hükmü bakımından "tarafsızlığın" mevcudiyetinin, öznel bir sınamaya yani belli bir olayda belli bir yargıcın kişisel kanı ve davranışlarına ve nesnel bir sınamaya yani hiçbir şüpheye mahal vermeksizin yargıca yeterli güvence verilip verilmediğine bakılarak belirlenmesi gerektiğini hatırlatır.

39. Bu davada bağımsızlık ve tarafsızlık sorunlarını birbirinden ayırmak zor gözükmektedir çünkü başvuran tarafından mahkemenin bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin olarak öne sürülen iddialar aynı olgusal mülahazalara dayanmaktadır. Dolayısıyla Mahkeme her iki sorunu da birlikte inceleyecektir.

40. Türk Anayasası'nın 145. Maddesi ve 1402 Sayılı Kanun Sıkıyönetim Mahkemelerinin yasal çerçevesini ve işleyişini düzenlemektedir (bkz. Üstte 19. paragraf). Bu mahkemeler iki sivil, iki askeri yargıç ve bir de subay üyeden oluşmaktadır.

Mahkeme, bu bağlamda, iki sivil yargıcın tarafsızlığının ve bağımsızlığının, her

iki tarafça da tartışılmadığını gözlemlemektedir. Bundan dolayı Mahkeme sadece Sıkıyönetim Mahkemesi heyetindeki askeri yargıç ve subay üyelerin durumunu inceleyecektir.

41. Mahkeme, Sıkıyönetim Mahkemelerindeki askeri yargıçların Genelkurmay Başkanlığı Personel Başkanı, Adli Müşaviri ile atanacakların mensup olduğu kuvvet komutanlığının Personel Başkanı ile Adli Müşaviri ve Milli Savunma Bakanlığı Askeri Adalet İşleri Başkanından oluşan kurul tarafından seçildiğine dikkat çeker. Bu şekilde seçilen yargıçlar, Genelkurmay Başkanı'nın görüşü alınarak Savunma Bakanı, Başbakan ve Cumhurbaşkanınca imzalanan üçlü kararnameyle atanır.

Subay üye ise, bu davada bir kıdemli Albay, Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine askeri hakim subayların tayini usulüne göre atanır. Subay üye, bir yılın dolması üzerine görevden alınabilir (bkz. Üstte para. 19).

42. Sıkıyönetim Mahkemesi üyelerini dıştan gelecek baskılara karşı koruyan güvencelerin mevcudiyetiyle ilgili olarak, Mahkeme, askeri yargıçların sivil meslektaşlarıyla aynı mesleki eğitimi aldıklarına dikkat çeker. Ayrıca, askeri yargıçlar sivil yargıçlarla aynı anayasal güvencelerden de yararlanmaktadır. Sıkıyönetim Mahkemesi üyesi oldukları süre boyunca görevden alınamayacakları gibi, rızaları olmaksızın emekliliğe de sevk edilemezler. Anayasa'ya göre, yargıçlar bağımsız olmalıdır ve görevlerini yerine getirirken hiçbir makam kendilerine talimat veremez.

43. Bununla birlikte, askeri yargıçların statülerinin diğer yönleri, bağımsızlıkları ve tarafsızlıkları hakkında soru işaretleri uyandırmaktadır. Birincisi, askeri yargıçlar, yürütmenin emrindeki orduya tabidirler. İkincisi, başvuranın da haklı olarak işaret ettiği gibi, askeri hakimler, askeri disiplin ve sicil değerlendirmesine tabidirler. Dolayısıyla, terfi etmek için hem idari hem de yargısal üstlerinin olumlu sicil notuna ihtiyaç duymaktadırlar. Son olarak, atanmalarıyla ilgili kararlar, idari makamlar ve ordu tarafından alınmaktadır.

Sıkıyönetim Mahkemesi heyetinde bulunan subay üye konusunda ise, Mahkeme, bu üyenin, ilgili sıkıyönetim ve/veya kolordu komutanının emir komutası altında olduğunu gözlemlemektedir. Subay üye hiçbir şekilde bu makamlardan bağımsız değildir.

44. Mahkeme, Sıkıyönetim Mahkemeleri'nin Anayasal düzeni ve demokratik

rejimi yıkmayı amaçlayan suçlarla ilgili davalara bakmak üzere kurulduğuna dikkat çeker. Olağanüstü yetkileri bulunan bu mahkemeler, silahlı kuvvetlerin, ülkenin "iç güvenliği"yle ilgilendiği ve bölge komutanlarının o bölgedeki şiddet eylemlerini bastırmak için polis yetkileri kullandığı sıkıyönetim süresince faaliyet göstermektedirler.

45. Bununla birlikte, Mahkeme'nin görevi, bu tür mahkemelerin bir Sözleşmecî Devlet'te kurulmasının gerekli olup olmadığını *in abstracto* olarak belirlemek ya da ilgili uygulamayı gözden geçirmek değil fakat, bu mahkemelerden herhangi birinin işleyişinin başvuranın adil yargılanma hakkının ihlalini teşkil edip etmediğini belirlemektir.

46. Mahkeme'nin görüşüne göre, izlenimler bile önemli olabilir. Tehlikede olan, demokratik bir toplumda bulunan mahkemelerin, ceza yargılaması söz konusu olduğunda, halkta, daha da önemlisi sanıkta uyandırdığı güvendir. Belli bir davada, bir mahkemenin bağımsızlığının ya da tarafsızlığıyla ilgili endişe duyulmasına ilişkin meşru bir sebebin olup olmadığının belirlenmesinde sanığın bakış açısı önemlidir ama belirleyici değildir. Belirleyici olan, sanığın şüphelerinin nesnel olarak makul bulunabilmesidir.

47. Bu bağlamda Mahkeme, bu davada olduğu gibi, bir mahkemenin üyeleri arasında, görevleri ve hizmet organizasyonları bakımından, taraflardan birinin hiyerarşisine tabi üyelerin bulunması durumunda, sanık şahısların bu üyelerin bağımsızlığına ilişkin makul şüpheler besleyebileceğini düşünmektedir. Bu tür bir durum demokratik bir toplumda uyanması gereken güveni etkileyecektir. Ayrıca, Mahkeme, bir sivilin, kısmen de olsa, silahlı kuvvetler mensuplarından oluşan bir mahkemenin önüne çıkarılmak zorunda bırakılmasına büyük önem atfetmektedir.

48. Öne sürülenler ışığında, Mahkeme, Devlet'in anayasal düzenini yıkmaya çalışmak suçlamasıyla Sıkıyönetim Mahkemesi'nde yargılanan başvuranın, iki askeri yargıç ve sıkıyönetim komutanına bağlı bir subay üyenin içinde bulunduğu bir heyet tarafından yargılanmasından dolayı haklı bir endişeye sahip olabileceğini düşünmektedir. Bağımsızlıkları ve tarafsızlıklarıyla ilgili herhangi bir şüphenin sözkonusu olmadığı iki sivil yargıcın da anılan mahkeme heyetinde bulunması bu bağlamda herhangi bir değişiklik oluşturmamaktadır.

49. Sonuç olarak, başvuranın Sıkıyönetim Mahkemelerinin bağımsızlık ve tarafsızlıklarıyla ilgili endişeleri nesnel olarak mazur görülebilir.

Dolayısıyla, Sözleşme'nin 6/1 hükmü ihlal edilmiştir.

3. Sıkıyönetim Mahkemesi'nde Adil Yargılanma Hakkı

50. Başvuran Mahkeme'ye sunduğu görüşte, Sıkıyönetim Mahkemesi'nin kendisine yöneltilen suçlamanın niteliği ve mahiyeti hakkında kendisini derhal bilgilendirmediğini ve savunmasını hazırlaması için kendisine yeterli süre tanınmamasından dolayı Sözleşme'nin 6/3 hükmünün ihlal edildiğini öne sürmüştür.

51. Hükümet başvuranın bu başlık altındaki görüşlerine ilişkin herhangi bir görüş belirtmemiştir.

52. Başvuranın ne Komisyona sunduğu başvuru formunda ne de yargılamanın herhangi bir aşamasında yukarıdaki şikayetleriyle ilgili ayrıntılı bilgi sunmadığını dikkat çekilmelidir. Başvuran sadece bu mahkemelerin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile yargılama usullerinin olağanüstülüğüne ilişkin şikayetlerde bulunmakla yetinmiştir.

53. Üsttekileri ve başvuranın, tarafsız ve bağımsız bir mahkeme tarafından yargılanmamasından dolayı adil yargılanma hakkının ihlal edildiği sonucuna varıldığını göz önünde bulunduran Mahkeme, bu şikayetleri incelemenin gereksiz olduğunu düşünmektedir.

II. SÖZLEŞMENİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

54. Sözleşme'nin 41. Maddesi aşağıdaki gibidir:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder."

A. Zarar

55. Başvuran, maddi ve manevi tazminat olarak 80,000 Fransız Frangı talep etmiştir. Bu bağlamda başvuran, ceza yargılamasının haksız bir biçimde uzadığına ve üç yıldan fazla süreyle keyfi olarak hapis yattığına, maddi ve manevi zarara uğradığına ve uzun bir süre iş bulamadığına ilişkin iddialarına işaret etmiştir.

56. Hükümet, başvuranın iddialarıyla ilgili herhangi bir yorum yapmamıştır.

57. Mahkeme, bağımsız ve tarafsız olmayan bir mahkeme tarafından yapılan yargılamayla ilgili olarak verilecek bir ihlal kararının tek başına başvuranın manevi zararını karşılayacağını düşünmektedir.

Mahkeme, sadece yargılamanın uzunluğuyla ilgili Sözleşme ihlalden dolayı tazminat ödenebileceğini ve hesaplamayı buna göre yaptığını tekrarlar.

58. Başvuranın yargılamasının toplam süresinin uzunluğunu dikkate alan Mahkeme, kendisinin belli bir sıkıntıya düştüğünü düşünmektedir. Hakkaniyet ilkesi temelinde kendisine 80,000 Fransız Frangı ödenmesine karar vermiştir.

B. Masraflar

59. Başvuran, bu başlık altında 80,000 Frank talep etmiştir. Bununla birlikte başvuran, bu masrafları ispatlayacak herhangi bir belge ibraz etmemiştir.

60. Hükümet, bu başlık altında da herhangi bir görüş belirtmemiştir.

61. Mahkeme, başvuranın bu başlık altındaki hakkından feragat etmiş sayılması gerektiğini düşünmektedir.

C. Temürrüt Faizi

62. Mahkeme önündeki mevcut bilgilere göre, işbu kararın benimsendiği tarihte Fransa'daki yasal faiz oranı yıllık % 4,26'dır.

BU SEBEPLERDEN DOLAYI MAHKEME,

1. Oybirliğiyle, ceza yargılamasının uzunluğu nedeniyle Sözleşme'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğine;

2. Altıya karşı bir oyla başvuranın bağımsız ve tarafsız olmayan Sıkıyönetim Mahkemesi'nce yargılanmasından dolayı Sözleşme'nin 6/1 maddesinin ihlal edildiğine;

3. Sözleşme'nin 6/3 maddesiyle ilgili şikayetleri incelemenin gereksiz olduğuna,

4. Oybirliğiyle,

(a) Sözleşme'nin 44/2 maddesi uyarınca kararın kesinleştiği tarihten itibaren 3 ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden TL'sına çevrilmek üzere ve bu miktara yansıtılabilecek her türlü vergi düşüldükten sonra 80,000 (seksenbin) Fransız Frangının davalı Devlet tarafından başvurana *ödenmesine*,

(b) üç aylık süre sonunda yapılan ödemeler için, ödeme tarihine kadar yıllık % 4,26 faiz *uygulanmasına*

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce olarak verilmiş ve 25 Eylül 2001 tarihinde, İçtüzüğün 77.maddesinin 2.ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Michael O'BOYLE

Elisabeth PALM

Sekreter

Başkan